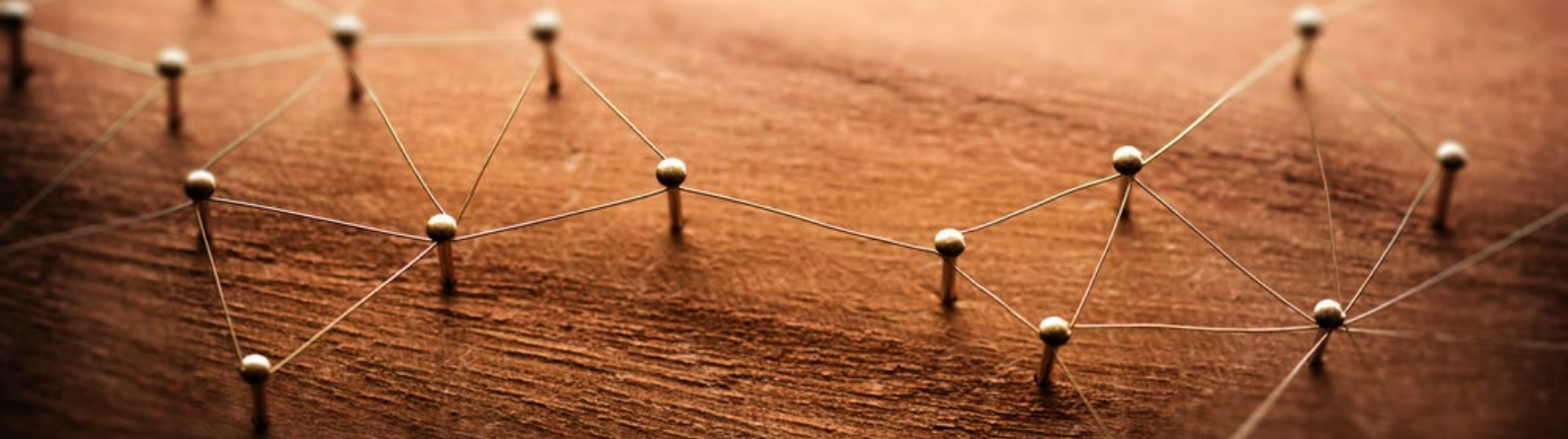

KAIKKIEN VERTAISTOIMINTA – VERTAISTOIMINTAA KAIKILLE

Pako^{Suomen}**aisapu**

ESIPUHE

Suomalainen väestö on vuonna 2020 yhä monikulttuurisempi. Vuoden 2019 lopussa Suomessa asui 351 721 ulkomailla syntynyttä henkilöä (Tilastokeskus / Väestörakenne 2020). Ulkomailla syntyneiden määrä on suurinta pääkaupunkiseudulla, ja esimerkiksi Helsingissä vuoden 2020 alussa noin 15 prosenttia väestöstä oli syntynyt Suomen ulkopuolella. Helsingin seudun vieraskielisen tai ulkomaalaistaustaisen väestön ennustetaan enemmän kuin kaksinkertaistuvan seuraavan viidentoista vuoden aikana. (Saukkonen 2020.)

Suomen Pakolaisapu on kehittänyt kotoutumista tukevaa vertaistoimintaa vuodesta 2001 lähtien. Toiminnan avulla maahanmuuttaneet ovat päässeet käsittelemään omaa kotoutumisprosessiaan, saaneet itseluottamusta, oppineet uusia taitoja ja aktivoituneet omassa lähiympäristössään. Usein olemme kuitenkin kuulleet kysymyksiä osallistujilta, mistä voisi löytää suomalaisen ystävän. Aloimme pureutua tähän kysymykseen tekemällä vuonna 2019 selvityksen maahanmuuttaneiden osallistumisesta kotoutumiskentän ulkopuoliseen vertaistoimintaan.

Selvityksestä kävi ilmi, että organisaatioilla on ollut vaikeuksia löytää kotoutujia. Tämän pohjalta aloimme kehittää vertaistoiminnan järjestäjille tapoja madaltaa maahanmuuttaneiden kynnystä osallistua vertaistoimintaan, jossa vertaisuus ei perustu kotoutumiseen. Tällä työllä edistämme kaksisuuntaista kotoutumista ja väestöryhmien välistä vuorovaikutusta.

Tämän oppaan avulla sinulla, hyvä vertaistoiminnan järjestäjä, on mainiot edellytykset järjestää toimintaa, jossa maahanmuuttaneiden erityistarpeita on huomioitu, ja he kokevat toiminnan olevan heille suunnattua. Oppaassa avataan toiminnan muutosprosessi, jota Pakolaisavun palvelut tukevat. Keskeinen osa palveluja on Kaikkien vertaistoiminta -koulutus.

Tavoite

Oppaan avulla vertaistoiminnan järjestäjillä on tarvittavia työkaluja oman toiminnan kehittämiseksi sellaiseksi, johon myös kotoutujien on helppo osallistua.

Kenelle

Opas on tarkoitettu organisaatioille ja toimijoille, jotka haluavat tavoittaa omaan toimintaansa myös maahanmuuttaneita. Oppaasta hyötyvät ne, jotka kaipaavat kulttuurista kompetenssia tavoittaakseen ja kohdatakseen moninaisia hyödynsääjiä paremmin.

1. ENNEN KOULUTUSTA

Prosessin alussa on tärkeää tehdä pohjatyötä miettimällä oman toiminnan kannalta tärkeitä asioita. Mikä on toimintamme ydin, miten toimimme ja miksi tämä toimintatapa on juuri meille luonteva? Miten voimme vaikuttaa siihen, että organisaation järjestämän vertaistoiminnan osallistujat vastaisivat paremmin Suomessa asuvan väestön moninaisuutta?

ITSEREFLEKTIO JA LÄHTÖTILANTEEN KARTOITUS

Arvot toiminnan taustalla

Kaikki lähtee oman toiminnan tarkastelusta. Selvitä organisaationne arvot, jotka ohjaavat toimintaanne. Miten vertaistoimintanne liittyy näihin arvoihin? Mitä konkreettisia toimia tehdään näiden arvojen edistämiseksi? Vastaako tilanne sitä, mitä haluat? Miksi on tärkeää avata toimintaa sellaiseksi, että myös maahanmuuttaneet kokevat sen omakseen? Selvitä mahdollisuuksien mukaan, onko toiminnallenne erityistä tarvetta esimerkiksi eri kieliryhmissä.

Organisaation vertaistoimintatilanne

Kartoita nykyinen vertaistoimintatilanne. Montako vertaisryhmää on tällä hetkellä aktiivisesti käynnissä? Mieti, mihin suuntaan haluaisitte toimintaanne kehittää. Toivotteko tavoittavanne maahanmuuttaneita jo olemassa olevaan toimintaan vai haluatteko perustaa erikseen kotoutujille suunnattua uutta toimintaa? Olisiko organisaatiossanne mahdollista toteuttaa vertaistoimintaa, johon osallistuu sekä kotoutujia että Suomessa syntyneitä osallistujia?

Ohjaajien moninaisuus ja asenneilmapiiri maahan muuttaneita kohtaan

Miten väestöryhmien moninaisuus on edustettuna organisaation henkilöstössä ja vertaisryhmien ohjaajissa? Ohjaajien tilanne ja asenneilmapiiri vaikuttavat suuresti osallistujien mukaan pääsyyn. Minkälaisia ohjaajia tavoitatte mukaan toimintaan ja minkälainen asenneilmapiiri heidän keskuudessaan on? Mitä kriteerejä käytätte, ja mihin ohjaajat sitoutuvat, kun he tulevat mukaan toimintaanne?

Osallistujien moninaisuus ja asenneilmapiiri maahan muuttaneita kohtaan

Miten väestöryhmien moninaisuus on edustettuna toiminnan osallistujissa? Ohjaajien lisäksi myös osallistujien tilanne ja asenneilmapiiri vaikuttavat siihen, ketkä pääsevät mukaan toimintaan. Minkälaiset säännöt turvaavat eri ihmisten turvallisuutta olla oma itsensä kulttuuritaustoista riippumatta? Millä tavalla osallistujat pystyvät vaikuttamaan toiminnan sisältöihin, tapoihin ja aikatauluihin?

KOULUTTAUTUMINEN JA VERKOSTOITUMINEN

Itsereflektion jälkeen on hyvä tarkastella, onko organisaation työntekijöillä ja vapaaehtoisilla riittävästi työkaluja moninaisten ihmisten kohtaamiseen. Jos työkaluja ei ole riittävästi, on olemassa erilaisia koulutuksia, joiden tarkoitus on lisätä kulttuuritietoisuutta sekä kehittää osaamista. Koulutukset ovat lyhytkestoisia mutta myös hyvin laadukkaita.

Koulutuksia:

- Kaikkien vertaistoiminta -koulutus (Suomen Pakolaisapu) antaa työkaluja sellaisen vertaistoiminnan toteuttamiseksi, johon kaikkien, myös kotoutujien, on helppo osallistua.
- Vertaisohjaajakoulutus (Suomen Pakolaisapu) antaa valmiudet kotoutumista edistävän vertaistoiminnan ohjaamiseen.
- Minun Silmin, Sinun Silmin -koulutus (Helsingin kaupunki)
- MOK – kulttuurien välisen osaamisen koulutus (Helsingin NMKY)

Koulutusmahdollisuuksien lisäksi on hyödyllistä kartoittaa erilaisia verkostoja, joiden tavoitteet tukevat oman toiminnan uutta suuntaa. Millaista tukea organisaatiosi tarvitsee oman toiminnan avaamiseen uudelle hyödynsaajaryhmälle? Mistä saa juuri sellaista tukea, jota tarvitaan? Onneksi on olemassa erilaisia yhteisöjä ja verkostoja, jotka voivat antaa tukea kyseisissä asioissa.

- **VeTo-verkosto:** Suomen Pakolaisavun koordinoima, yli 90 jäsenorganisaation valtakunnallinen yhteistyöverkosto, jossa kehitetään kotoutumista edistävää vertaistoimintaa. Verkosto järjestää vuosittain keskimäärin 9 verkostotapaamista, joissa jaetaan hyviä käytäntöjä, kehitetään yhdessä toimintaa ja verkostoidutaan. Lisäksi verkostolla on jäsenille avoin sähköpostilista tiedottamista varten.

- **OSANA-verkosto:** Kuntoutussäätiön koordinoima vapaamuotoinen verkosto, jonka tavoitteena on edistää maahanmuuttaneiden osallisuutta sosiaali- ja terveyspalveluissa. Verkostotapaamisia järjestetään 2–3 kertaa vuodessa. Lisäksi jäsenet voivat jakaa verkoston aihepiiriä koskevaa tietoa (uutisia, tapahtumakutsuja, julkaisuja jne.).
- **AMiD-verkosto:** Kehitysvammaisten palvelusäätiön Loiste-hankkeen koordinoima verkosto, jonka tarkoituksena on tukea vammaisten maahanmuuttajien ja pakolaisten vastaanottoa ja kotoutumista EU:ssa.
- **Liikunnan ja kotoutumisen verkosto:** Metropolian CONNEXT for Inclusion -hankkeen koordinoiman verkoston tavoitteena on tiedon ja hyvien käytäntöjen jakaminen, uuden oppiminen ja verkostoituminen. Aihepiirit keskittyvät maahanmuuttaneiden liikunnan ja hyvinvoinnin lisäämisen sekä kotoutumisen ympärille.

Eri verkostoihin liittyminen ja aktiivinen osallistuminen verkostotapaamisiin mahdollistavat tutustumisen niihin toimijoihin, jotka joko onnistuvat tavoittamisessa tai pyrkivät tavoittamaan kotoutujia toimintaansa. Seuraavaksi tässä oppaassa keskitytään Kaikkien vertaistoiminta-koulutuksen sekä Pakolaisavun verkostojen ja muiden palveluiden käsittelemiseen.

ENNEN KOULUTUSTA: esimerkki 1.

Tilanne: Kun Pakolaisapu aloittaa yhteistyön uuden organisaation kanssa, järjestämme usein tutustumistapaamisen, jossa kartoitamme lähtötilannetta. Erään organisaation edustaja kertoi tutustumistapaamisessaan haasteeksi sen, että osa organisaation toimijoista ei kokenut tarpeelliseksi tehdä lisätyötä maahanmuuttaneiden tavoittamiseksi. Samalla osa organisaation toimijoista kuitenkin halusi kehittää myös tätä puolta toiminnassa.

Ratkaisu: Tarjosimme koulutusta ja tukea uuden yhteistyön käynnistämiseksi niille henkilöille, jotka olivat siitä kiinnostuneita. Kaikkien ei tarvinnut osallistua prosessiin aktiivisesti.

Tulos: Organisaation työ tavoitti uutta hyödynsaajaryhmää ja vastasi heidän tarpeisiinsa.

2. KOULUTUKSEN AIKANA

Itsereflektion ja lähtötilanteen kartoituksen jälkeen organisaatio voi aloittaa muutostyön hakemalla Pakolaisavun Kaikkien vertaistoiminta -koulutukseen. Koulutusta ennen Pakolaisavun vertaistoiminnan suunnittelija soittaa tutustumispuhelun, jossa lähtötilanteesta keskustellaan yhdessä. Tämä tukee koulutuksen suunnittelua, jonka sisällöt räätälöidään osallistujille sopiviksi ja mietitään valmiiksi saman alan toimijoita, joiden kanssa toteutettava yhteistyö voisi tukea kyseistä organisaatiota.

Seuraavaksi organisaatio päättää sopivat osallistujat kahden päivän pituiseen Kaikkien vertaistoiminta -koulutuskokonaisuuteen. Tämä koulutus on tarkoitettu vertaisohjaajille, vertaistukihenkilöille ja vertaistoiminnan järjestäjille. Koulutus antaa työkaluja toimijoille sellaisen vertaistoiminnan toteuttamiseksi, johon kaikkien, myös kotoutujien, on helppo osallistua. Koulutuksessa opitaan maahanmuuttajien moninaisista taustoista sekä aletaan tunnistamaan kotoutumisprosessin yksilöllisiä vaikutuksia vertaistoiminnan osallistujissa.

Koulutukseen otetaan yleensä mukaan korkeintaan 8 osallistujan lisäksi 2 kokemusasiantuntijaa. Kokemusasiantuntijat ovat kokeneita vertaisohjaajia, joilla on takana oma kotoutumisprosessi Suomeen. Jos mahdollista, kokemusasiantuntijoilla on yhteys myös koulutukseen osallistuvien organisaatioiden työn tematiikkaan.

Kaikkien vertaistoiminta -koulutuksessa käsitellään seuraavia aiheita:

- Siirtolaisuus Suomessa ja maailmalla
- Maahanmuutto ja kotoutuminen
- Intersektionaalisuus ja kohderyhmä
- Yhdenvertaisuus ja moninaisuus
- Osallisuus ja sensitiivisyys
- Kulttuurinen kompetenssi
- Kaikille avoimen vertaistoiminnan järjestäminen (käytännön toimien työstö)

Koulutukseen kuuluu muutama itsenäisesti ennakkoon katsottava video, joiden avulla perehdytään jo etukäteen intersektionaalisuuden ja moninaisuuden teemoihin. Lisäksi koulutuksessa hyödynnetään tehtäväpaperia, jonka tarkoitus on saada osallistujat miettimään koulutuksessa käsiteltyjä aiheita oman toiminnan kautta ja antaa mahdollisuus pohtia toiminnan suuntaa organisaatiokohtaisesti. Tehtäväpaperin täyttämiseksi varataan aikaa koulutuksen aikana, ja siitä heräävistä ajatuksista keskustellaan yhdessä.

KOULUTUKSEN AIKANA: esimerkki 2.

Tilanne: Organisaation tavoitteena on lisätä maahanmuuttaneiden osallisuutta heidän toiminnassaan. Toimijalla ei ole yhteyttä maahanmuuttaneisiin tai kokemusta kotoutumistyöstä.

Ratkaisu: Organisaation työntekijät osallistuivat Pakolaisavun Kaikkien vertaistoiminta -koulutukseen, kohtasivat ohjaus- ja suunnittelutyötä tekeviä maahanmuuttaneita ja kuuluivat mahdollisista yhteistyökumppaneista.

Tulos: Koulutuksessa käytyjen keskustelujen ja koulutussisältöjen avulla osallistujat oivalsivat, miten heidän työtään voisi edistää maahanmuuttaneiden keskuudessa sekä alkoivat käynnistää uutta hanketta koulutuksen kautta löydettyjen yhteistyökumppaneiden kanssa.

3. KOULUTUKSEN JÄLKEEN

Kaikkien vertaistoiminta -koulutuksen viimeinen osa pidetään organisaatiokohtaisesti jokaisen koulutukseen osallistuneen kanssa. Saman organisaation edustajat tavataan yhdessä. Tapaamisen tarkoituksena on selvittää, missä mennään koulutuksessa aloitettujen suunnitelmien kanssa ja minkälaista tukea organisaatio tarvitsee maahanmuuttaneiden tavoittamisessa omaan vertaistoimintaansa.

HYÖDYNAAJIEN TAVOITTAMINEN

Uuden hyödynsaajaryhmän tavoittaminen ei ole aina helppoa, erityisesti jos yhteinen kieli tai kulttuuri puuttuu. Hyödynsaajien tavoittamista edeltävät usein tarpeiden kartoittaminen, toiminnasta tiedottaminen sekä potentiaaliin osallistujiin tutustuminen esimerkiksi haastatteluiden tai infotilaisuuden avulla. Aluksi onkin tärkeää tarkentaa, keitä toimintaan pyritään tavoittamaan. Tämän jälkeen voidaan pohtia, missä tämän hyödynsaajaryhmän edustajat viettävät aikaansa tai mitä kautta heidät voisi parhaiten löytää. Minkälaisissa paikoissa on luontevaa kohdata heitä? Minkälaisia tarpeita tällä hyödynsaajaryhmällä on liittyen teidän toimintaanne?

Kohderyhmän tavoittamista ja toimintaan sitoutumista edistää se, että suunnittelussa on mukana toivottua moninaisuutta edustavia ihmisiä. Ketkä suunnittelevat organisaation toimintaa ja miten siihen voi vaikuttaa? Jos tavoitteena on myös monikielisen toiminnan toteuttaminen, mistä löytyvät aktiiviset ja kielitaitoiset hyödynsaajaryhmään kuuluvat edustajat suunnittelemaan toimintaa, jossa on huomioitu kotoutujien erityistarpeita, kuten juhlapyyhiä, jotka eivät näy suomalaisessa kalenterissa?

Moninaisen vertaistoiminnan järjestämiseen liittyy paljon kysymyksiä. Yhden organisaation ja sen työntekijöiden ei onneksi tarvitse tietää ja osata kaikkea. Paras tulos syntyy usein yhteistyöllä.

Alta löydät Pakolaisavun tarjoamia erilaisia tuen muotoja. Tarjoamme niitä vertaistoimintaa järjestäville organisaatioille, jotka haluavat laajentaa hyödynsaajaryhmäänsä tietoisesti myös maahanmuuttaneisiin.

YHTEISTYÖN MUODOT PAKOLAISAVUN KANSSA

Kumppanuustoiminta

Organisaatio saatetaan yhteen potentiaalisten kotoutumiskentän yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhteistyö voi olla esimerkiksi tilaisuuksien tai vertaistoiminnan järjestämistä, vierailuja vertaisryhmiin tai maahan muuttaneiden vertaisohjaajien löytämistä.

Tiedotusyhteistyö

Organisaation toiminnasta välitetään tietoa Pakolaisavun kouluttamille vertaisohjaajille, VeTo-verkostolle ja muille kotoutumiskentän organisaatioille sekä maahanmuuttaneille.

Asiantuntijapuheenvuoro

Pakolaisapu voi pitää puheenvuoron organisaation järjestämässä tilaisuudessa tai koulutuksessa näkökulmasta, joka tukee organisaatioita ottamaan mukaan maahanmuuttaneita vertaistoimintaansa.

Organisaatiovalmennus

Pakolaisapu tarjoaa vertaistoiminnan järjestäjille kahdenkeskistä organisaatiovalmennusta, jossa käydään läpi organisaation tämänhetkinen tilanne, suunnitelmat ja vertaistoiminnan tärkeimmät osa-alueet. Valmennuksesta voi valita itselleen tarpeelliset osa-alueet ja valmennus räätälöidään sen mukaan.

Selkokieliopetus

Pakolaisapu järjestää joka vuosi kaikille hyödynsaajilleen verkkokoulutuksen selkokielestä. Koulutuksessa painotetaan selkokielistä kirjoittamista.

Vertaisohjaajien koulutus- ja tukipalvelut sekä vertaistoimijapankki

Pakolaisapu kouluttaa suomeksi ja englanniksi vertaisohjaajia kotoutumista tukevaan vertaistoimintaan valtakunnallisesti. Lisäksi Pakolaisapu tarjoaa kaikille kouluttamilleen vertaisohjaajille tukipalveluita ja jatkokoulutuksia, joiden kehittämiseen ohjaajat osallistuvat aktiivisesti.

Koulutetut vertaisohjaajat löytyvät Pakolaisavun ylläpitämästä [vertaistoimijapankista](#). Ohjaajaa etsivä, luotettava organisaatio saa vertaistoimijapankkiin tunnukset pyytämällä niitä sivuston kautta. Tunnusten avulla organisaation edustaja pääsee hakemaan omaan toimintaansa sopivaa kielitaitoista, koulutettua vertaisohjaajaa.

Pop up -tapahtumasuunnittelutuki

Pakolaisapu tukee organisaatioita tapahtumasuunnittelussa, jolla tavoitellaan maahanmuuttaneita organisaation vertaistoimintaan hyödynsaajille ideaalilla tavalla. Tapahtuman markkinoinnissa hyödynnetään Pakolaisavun verkostoja.

Verkostojen hyödyntäminen

Jos organisaatio kaipaa yhteistyöverkostoja, VeTo-verkosto on erinomainen mahdollisuus tutustua vertaistoimijoihin kotoutumisen kentällä. Verkostosta voi hyötyä jäsenyyden kautta tai Pakolaisavun välityksellä tiedotuskanavana. Lisäksi verkosto on hyvä paikka löytää yhteistyökumppaneita.

- Muista myös: Monihelin jäsenjärjestöt, OSANA-verkosto, oppilaitokset ja asukastalot.

KOULUTUKSEN JÄLKEEN: esimerkki 3.

Tilanne: Organisaation tavoitteena on järjestää monikielistä vertaistoimintaa suomenkielisen toiminnan lisäksi. Toimijalla ei ole monikielisiä vertaisohjaajia.

Ratkaisu: Pakolaisapu suositteli toimijalle vertaistoimijapankin käyttöä. Toimija haki käyttöönsä vertaistoimijapankin tunnukset kahdeksi viikoksi ja hyödynsi Pakolaisavun verkostoja osallistujien löytämiseen.

Tulos: Organisaatio löysi vertaistoimijapankista sopivia ohjaajia ja alkoi järjestää monikielistä vertaistoimintaa. Monikieliset osallistujat löytyivät Pakolaisavun verkostojen kautta.

LOPUKSI

Maahanmuutto on prosessi, joka voi pahimmillaan viedä ihmiseltä tunteen, että hän kuuluu joukkoon. Oma kieli ja tapa toimia ovatkin yhtäkkiä toissijaisia. Suomen Pakolaisapu on jo yli kymmenen vuoden ajan kouluttanut ja tukenut vertaisohjaajia, valmentanut organisaatioita ja koordinoitunut VeTo-verkostoa, jossa mukana olevien organisaatioiden toiminnan keskiössä on ollut kotoutumista edistävä vertaistoiminta. Nyt haluamme viedä tätä osamista myös laajemmin vertaistoiminnan kentälle.

Vertaistoiminnan järjestäminen maahanmuuttaneille on kuin leiposi pullaa ihmisille, joiden keskuudessa on ruoka-allergioita. Osalla on laktoosi-intoleranssi, gluteeniton ruokavalio ja jotkut noudattavat sokeritonta elämäntapaa. Erilaiset ruoka-allergiat unohtuvat helposti henkilöltä, jolla ei ruokarajoitteita ole. Siksi onkin tärkeää kysyä erilaisista ruokavalioista niiltä henkilöiltä, joille pullaa ollaan leipomassa.

Samalla tavalla vertaistoiminnan suunnitteluvaiheessa on tärkeää kuulla niitä eri ihmisryhmien edustajia, joille haluaa omaa toimintaansa järjestää. Asiakaslähtöinen toiminnan suunnittelu vastaa tarkemmin hyödynsaajien tarpeeseen, sitouttaa heitä vahvemmin toimintaan ja mahdollistaa moninaisen vertaistoiminnan toteutumisen.

Haluamme kiittää seuraavia yhteistyökumppaneita, joiden kanssa käynnistimme tämän oppimisprosessin: Autismiliitto, Autismiyhdistys PAUT ry, Familia ry, Helsingin Muistiyhdistys, Helsingin Reumayhdistys, Kuntoutussäätiö, NNKY-liitto (Kamalat äidit -toiminta) ja Suomen Kasper (VOIKUKKIA-toiminta). Lukuisten tapaamisten, keskustelujen ja kohtaamisten avulla oivalsimme yhdessä ja kehitimme tätä toimintamallia.

Toivottavasti tästä oppaasta on hyötyä myös muille, jotka tätä polkua pitkin tulevat kulkemaan. Jatkamme tämän työn kehittämistä Veikkauksen tuella.

Helsingissä joulukuussa 2020

Dora Puhakka

vertaistoiminnan suunnittelija,
Suomen Pakolaisapu ry

VERTAISTOIMINTAA 20 VUOTTA

Suomen Pakolaisapu on toiminut kotoutumista edistävän vertaistoiminnan parissa jo 20 vuoden ajan. Kotoutumista edistävässä vertaistoiminnassa osallistujat saavat faktatietoa vertaisohjaajilta, tukea samanlaisessa elämäntilanteessa olevilta ja pääsevät keskustelemaan elämäänsä ja arkeensa liittyvistä asioista, mahdollisesti omalla äidinkielellään.

Koulutamme vertaisohjaajia, tuemme organisaatioita kotoutumista edistävän vertaistoiminnan aloittamisessa ja kehittämisessä sekä koordinoimme valtakunnallista vertaistoiminnan VeTo-verkostoa.

Ota yhteyttä ja tule kanssamme kehittämään vertaistoimintaa, johon on helppo osallistua taustasta riippumatta.

www.vertaistoimijat.fi

Pako^{Suomen}**aisapu** 20
Vertaistoimintaa Vuotta

